

SOZIALISMOA

modan dago

Estraina, lan hau idaztea pentsakizun bat besterik ez zenean, "MARXISMOA modan dago" izenburuarekin argitaratzeko asmoa nuen. Lana finkatzean, ordea, egokiago iruditu zitzaidan "marxismo" hitzaren ordeztu sozialismo hitza jartzea, esan-nahi zabalagoa bai du sozialismoak marxismoak baino. Marxista den guztia da sozialista, kontrakoa ordea, ez da beharrezkoa. Hala ere, gaurkoz, sozialismoa ezin daiteke aditu bere osotasunean, historiaren barruan gertatu den bezala esan nahi dut, marxismoari referentziarik egin gabe. Honegatik, izenburuan sozialismoaren izena jarri baldin badut ere, gehienetan marxismoatzaz mintzatuko naiz.

EUSKAL BELAUN BERRIA KONFORMAGAITZA

1910-gn. urte inguruan azaltzen da euskal arazoetara belaun

berri bat. Urte hori ezkeroztik, behar bada pixka bat lehentxoagotik, euskal adimena ta euskal sentipena berritu egiten da, bere baitan zartada bat sentitzen du ta orduez geroztik gertaera hau, belaun berri baten esnatzea, kontuan hartu gabe ez dago aztertzerik ez euskal kultura, ez euskal politika, ezta ere euskaldunen artean dabiltzan ideologiak. Hau da azken hamar urteetako gertaerarik bortitzena. Gure histori gertuenaren azalpenik ikusgarriena. Honekin ez dut juizio bat egin nahi, frogatua dagoen gertaera bat aitatu baizik.

Belaun hau rebeldea, konformagaitza ta radikala izango da. Bere jatorria ikusirik, ezin zitekean bestela izan. Euskal arazoak lo-giroan zeuden, iraute hutsean. Betiko topikoak ziren oinarri ta bide. Behar bada ezin zitekean besterik egin. Egoera hori ez zen kasikan euskaltzaleen errua; behar bada hauek ez zuten hainbeste ta hain azkar etsi behar ta besteengandik salbazioaren zai gelditu. Baina nor gera gu hori aztertzeko ta neurtzeko? Ez ditza-gun, beraz, lehengo belaunaren gain juizioak egin.

Euskal arazoan giro hortan sortu zen belaun berriaren euskal kontzientziaritzea. Esnatze ta kontzientziaritze garratza, euskal gauzen egoera nolakoa zen ikusirik, gazteen reakzioa bestelakoa ezin zitekealako izan. Behar bada, segurantza osoan hobetoago, denek —zaharrek eta gazteek— zuten garraztasunaren kontzientzia, baina gazteengan beti reakzioa gogorra izaten dela diote.

Honelako unetan eta honelako gertaeretan gertatu ohi den guztia ere gertatu da euskal belaun gaztearen kasuan. Belaun hau rebeldea ta konformagaitza dela esan dugu. Hortan aurkitzen da euskal belaun gazte honen lehendabiziko epe, etapa, maila batean izango duen zera: topikoak desegin beharra. Euskaldungoatzaz kontzientziaritzekoan esnatze garratz batekin aurkitzen dela esan dugu. Kanpoko zirkunstantziak baztertuaz —hoiek kontuan hartzea beste estudio baterako gaia litzakealako—, euskal arazoan gaitza euskal pentsamentuaren eskolatizismoan zegoen.

Eskolatizismoa esaterakoan, hau adierazi nahi dut: repetizio bat besterik ez zela. Gauzak, arazoak, problemak berpentsatu beharrean, berresan. Betiko topikoetan sinestutzen jarraitu.

Bestaldetik, esnatze garratzak, pentsamentuari dagokionez, beste ondoren bat dakar. Esnatze garratza izan zela esan dugu, eriotza gero ta gertuago konturatzen denaren esnatzea baida. Garratzasunak belaun hontako gaztea burrukalaria egiten du, asmoetan behinepehin. Orduan galdera bat eta gertakizun bat azaltzen zaizkio. Galdera hau da: zergatik ez da burrukalaria euskaltzaletasuna? Ta euskal gazteak erantzun hau emango du: burgesa ta konserbadorea delako. Gertakizuna, berriz, hau da: gaurko gure gizartean burrukalarienak langileak dira edo, hobeto esateko, langilerik gabe ez dago burruka egiterik, batez ere industrializatutako gizarteā den EUSKALERRIA-n ez dago ezer egiterik sozialarik gabe.

Galdera edo erantzun hortatik eta konstatazio hortatik jaioko dira urte hauetako euskal belaun gazteriaren pentsamentuaren bi ezaugarri handienak: radikaltasuna ta sozialismoa.

Euskal pentsamentua burgestua ta eskolastikatua zegoela esan dugu, topikoetan finkatua. Hori ez onartzerakoan, topikoak desgitea, historiaren iturrietara joatea, euskal historia ta euskal arazoak hasiera hasieratik eta huts hutsetik estudiatu ta pentsatu beharra azalduko da. Hortan egongo da radikal izatea, huts hutsetik berriro iturrietara joate hortan, euskal historia berriro, pentsatze hortan. Esaten ari naizena garbiegi dago gazteen euskal literaturan.

Bestetik, radikaltasunaz gainera, euskal belaun gaztearen ezaugarri sozialismoa dela esan dugu. Baina euskaltzale gazte-diaren sozialistatze hau ez da epe ta une batean egin, ezta ere neurri ta era berdinean gertatu. Horregatik, lan honen barruan gauza bortitza delako hau, dibisio, banaketa ta astrazio batzuek

egin beharrean aurkituko gera. Aurrez aurre, diogu, bada, gauzak ez direla erabat honela, gehienetan bere bizian nahastuta aurkitzen direla, baina estudioa egiteko zerbait bakandu egin behar ditugula.

SOZIALISMOAK EUSKALTZALETASUNEAN

Euskaltzaletasunaren eta sozialismoaren artean, hasieratik, adiskidetasuna egon beharrean burruka ixila, etsaigoa ez zenean, zegoen. Biak, euskaltzaletasuna ta sozialismoa, pertsona berdinean aurkitzea zaila zela esan nahi dut, ta ez euskaltzaleak adiskide sozialistak, ta aldrebes, ez zituztenik. Ta biak bat egiteko hasierako saiaketak ez dira jatorrak izan. Esplikatuko naiz.

Nere ustean, lehenago aitatzen genuen radikaltasun honek eman du bere fruitua, euskal arazoaren eta problemaren soluzioak euskal *gizon osoaren* soluzioa izan behar duela konturatzerakoan. Baina, eta ezin zitekean bestela izan, taktikak aurrea hartu dio dotrinari. Hori da, euskaltzaletasuna ta sozialismoaren elkartzea hasiera batean jatorra ez zela izan esandakoan, adierazi nahi nuena. Radikaltasunak eta burruka egin beharrak azkar ikustarazi zuen langileak eta soziala ezin zitezkeala baztertu. Ta hortan zegoen jatortasunik eza, hoietan zegoen indarra beste zerbaiterako aprobetxatu nahi izatean, langiletasuna, proletargoa beste xede batzuetara subordinatzean. Beraz, ez zegoen problemaren bi datoen artean —euskaltzaletasuna ta sozialismoa— hasiera batean eta gerotxoan ere batasunik, batabestearenganako menperatasuna baik. Gaur eguneko euskal pentsamentuaren zenbait problema ta zenbait kontradizio hortantxe daude.

Euskaltzaleen artean, euskal belaun gaztearen artean esan nahi dut, sozialismoa planteatu zenean, lehendabizi *sozialismo esenzialista* bat bezala planteatu zen.

Ba da gauza bat beste ezer baino lehenago esan behar dena.

Makina bat aldiz esan da aurreko lerroetan euskal belaun gaztea burrukalaria dela. Horregatik, sozialismoa dela-ta azalduko diren gorabehera guztietan, ez da behinere azalduko sozial-demokrazia-
ren tentazioa. Gehienetan tentazio hori teknokrata joera zutenek eta Europa-ren eskapismoan sinesten zutenek izan dute. Gainontzeko guztietan, postura radikalak dituzten guztiak bezala, euskaltzale gazteak beti ezkerretik ibili dira; ezin zitekean sozialismoa onartu nahi izaterakoan sozial-demokrazian erori. Geroago hon-taz ere mintzatuko gera, baina baita ere esan behar dugu, euskal-tzaletasunetik sozialismoan sartu den euskal gazteria, belaun be-zala, ez dela komunismo ortodoxora joan, bakan batzuek hori egin baldin badute ere.

Beraz, lehengoa jarraituaz, lehendabizi sozialismo hitza ta nahia sartu zenean, sozialismo esenzialista bezala izan zela esan dut. Euskaltzale sozialismoaren histori-aurrea zela esan dai-teke, oraindikan benetako sozialismoarekin enfrentatu gabekoa. Hasiera batean, gutxi gora behera, honela planteatzen ziren gau-zak: sozialismoa euskal izaerari dagokion zerbait da, euskal historiak dio euskaldunaren benetako izaera sozialista dela. Horre-gatik da esenzialista joera hau, euskal arimaren, euskal historiaren, esentzi batean sinesten duelako, euskaldunak *berez* honelakoak edo bestelakoak balira bezala. Hau aurrera ta atzera egitea da une berdinean. Aurrera egitea, lehenago euskaltzaleak uste zutena, euskaldunak *berez* demokrata izaera zuela zelako, ta orain berriz, sozialismoa dela; ta bigarrena sinestea lehendabizikoaren orde z aurrerapen bat da. Atzera egitea, berriz, denbora pasian oraindi-kan esenzialista posturretan jarraitzeagatik. Euskal izaera berez demokrata edo sozialista dela uste duten guztiek hau uste dute gutxi gora behera: Euskalerria-ren gaitzak ez dira euskaldunen errua, besteak egin dute txarra Euskalerriko gizartea, beraz euskaldu-nak berak bakarrik utziz gero —hauek onak dira-ta—, bere gi-zarteko gaitz guztiak bat batean konponduko lirake. Ez dago

esan beharrik eta guri urbilegi dagoen euskal historiak hori adierazten digu, zenbateraino dauden itsatsita faszista joerak honelako postura batean. Izan ere, honelako sozialistek ez dute batere zehazten zer sozialismotzaz mintzatzen ari diren. Justizia, kolektibidadearen agintea ta horrelako zerbait, bainan ezer asko ez.

Era guzietara, etapa hau ba da denbora apur bat gainezkatua, superatua, izan zela. Oraindik, ordea, bere apurrak erabat zabalduak dabilta gure giroan eta batez ere esenzialista joera hori gure pentsamentuan sakonegi itsatsita dago, hain da uxagaitza.

MARXISMOAREN SARRERA EUSKALTZALETASUNEAN

Jakiña, gertu gertuko gertaeretzaz mintzatzen ari naiz eta zail egiten zait gauzak behar bezala aztertzea, perspektiba falta zaidalako. Aldaketa handiak eta azkarrak izan baidira euskal pentsamentuaren barruan azkeneko bost urteetan. Ohar hau egitea beharrezkoa iruditu zait, orain lan honen muinean sartzen garelako ta berriro ere gertaerak eta pentsamentuak aztertu ahal izateko astrazioak egin beharrea aurkituko naizelako.

Marxismoa luzaro batean guretzat "tabu" bat izan da, mada-rikazio guztiak zituen bere gain, ezagutu gabe kondenatua, gaitza- ren personifikazioa, kalamidade guztien iturria, materialismoa- ren guraso zikina. Ez da beraz arritzekoa burrukalari ta rebelde gazteri batek honelako gauza arrotz batezaz kuriosidade handi bat izatea. Bestetik, berriz, topikoekin burrukan dabiltzanak edo- zertarako irekiak daude ta zirkunstantzi horietan benetako mar- xista batekin aurkitzeak bere biziko ondorenak uzten ditu, ta hori da euskal belaun gaztearekin gertatutakoa.

Neronek ere aitortu behar dut nere bizitzako une bortitzene- takoak, pozez eta bildurrez betetakoak, Marx eta marxistak ira- kurtzean hasi nintzaneakoak direla. Uste nuen marxismoa erabat

baztertu behar zen zerbait zela, ez zuela baliorik, eta bat batean zenbat gezur esan zizkidaten konturatu nintzen, eta marxistak zenbat eta gehiago irakurri ta orduan eta zabalago egiten zitzaidan mundua, gizona ta historia. Ase ezinean, konformagaitza ustean zegoen gazteriarentzat bazirudien euskal pentsamentuaren eta euskal arazo guztien soluzioa emango zuen iturria aurkitu zela. Beraz gazteri honi gertatutako gauzarik bortitzena edo bortitzenetakoa marxismoaren aurkitzea izan da.

Marxismoarekin aurkitze hori munduko historiaren eta politikaren une berezi batean gertatu da. Kontestu hortan euskal belauñ gaztearen —gazteri honen zati batena behinepehin— marxistatzea ez aztertzeagatik analisisko erru asko izan dituzte zenbait kritikariek.

Gehienean, euskaltzale gazterian marxismoaren sarrera bost urtetik honuntzakoa da; garai hontan nazio-arteko politika ta sozialismoa zertan zegoen ikusi behar dugu zenbait joerei buruz ideia garbiak eta argiak izateko.

Stalinismoa aspaldian desegina zegoen, ofizialki gutxienean, komunista partidu ortodoxoetan. Cuba-ko gertakizunen ondorenean, Kennedy ta Kruschev-ek “coexistencia pacifica” delako politikari eman zioten sortzea, honela gudu hotzari bukaera emanaz. Ordurarte bat zen nazio-arteko komunismoa erdibitu ta zatitu egiten da, batetik sobietiko-zaleak —moderatuak—, eta bestetik mao-zaleak —radikalak—. Gertaera honek partidu komunista bakoitzari libertade ta askatasun handiagoa emango dio, bakoitzak bere lekuan egokiena zaion joera izateko. Hortaz gainera, ideologiaren barruan ere askatasun handiagoa sortuko da komunisten baitan. Togliatti-ren testamentua famatua egingo da. Kruschev Sobietikoen Batasunaren agintzaritzatik botatzen dutenean, partidu komunistak ez dute lehenago bezala “amen” esango, esplikazioak eskatuko dituzte. Castrismoarekin marxismo era berri bat sortuko da, lehengo ortodoxiatik kanpoan dagoena. Katolikoekin

harreman ideologikoak hasiko dira. Urruti gelditzen dira stalinismoa, Budapest, Pozuam eta honelako gertaerak.

Ta ez dezagun Viet-nam utzi. Izaten dira garai guztietan gertaera ta arazo batzuek gizona eta gizarteak erdibitzen dituen, postura hartu gabe gelditu ezin daitekenak. Gizaldiaren hasieran Dreyfus arazoa Frantzia-n, Algeria-ko gudua ta honela alderdi ta une guztietan. Oraingo, urte hauetako erdibitzailea Viet-nam'eko gudua da. Denak diote gudu hau gaizki dagoela ta zikina dela, baina ez dituzte denak ondoren berdinak ateratzen. Erdibitzea amerikanoak kondenatzerakoan edo ez sortzen da, amerikanoak agresoreak diren edo ez erabakitzerakoan.

Zergatik aitatu gauza guzti hauek? Euskal belaun gaztearen zati batean estatu sozialistenganako jaio den sinpatia ta arrera ona entenditzeko. Asko badira gure esan eta iritzien kontra Budapest-ko gertaerak, Stalin-en garaiak etab. gogoratu erazitzen dizkigutenak amerikanoen joerak eta estatu kapitalisten egiteak kritikatzin ditugunean. Ez ditugu hoiek ahazten, hoiek ordea atzokoak dira, ez gaurkoak. Maurice Duverger-ek artikulu famatu batean zion bezala, gaur egunean tiraniaren herri-buruak ez dute izen bezala Budapest, Moscou etab., Santo Domingo, Saigon etab. baizik. Ta ez uste gaurko zenbait estatu sozialista eredutzat hartzen dugunik, gure ustean estatu hoiek ez badute benetako sozialismoa jaso oraindik. Hala ere estatu sozialista hoiek gertuago daude gure asmoetatik estatu kapitalistak baino.

MARXISMOAREKIKO POSTURAK

Nazio-arteko ta Euskal-erri bertako kontestua ikusirik, azter ditzagun aurkitze izugarri honen aurrean zer postura hartu diten euskal belaun gazteak. Hortarako klasifikazio batzuk egingo ditut. Honekin ez dut adierazi nahi, ordea, postura hauetako

bakoitza huts hutsean aurkitzen denik, bakar bakarrik joera ta tendentzi bortitz eta indartsuenak seinالاتu baizik.

Lehendabiziko postura batean *marxologoak* jarriko ditugu. Postura hontan Marx-engan oso ententituak izanik, beren pentsamentuan ideologiko sistema itxi bat osatu dutenak sartzen ditut. Marx-engan hasi ta bukatzen direnak. Marx-engan eta Lenin-engan. Hauen karakteristika inportanteena beren pentsamentua sistema oso, logiko ta koherentzi handi batekoa izatea da. Ez dakigu zer diren, marxistak edo marxologoak, Marx-en aituak edo Marx-ek idatzitakoak berpentsatu dituztenak. Nik lehendabizikoa uste. Eskolastiko marxistak esatearekin adierazi liteke ondoena esan nahi dudana. Galdera guztiei, gertaera guztientzat ba dute Marx-en eta Lenin-en liburuetan zita ta erantzun bat. Berebiziko segurantzta dute bere pentsamentuan eta Marx-ek eta Lenin-ek gai guztientzat eman zutelakoan daude. Nere ustean, marxismoa pentsatu beharrean, marxismoa ikasi egin dute. Marx-en aurkitzearekin arriturik, bere baitan gelditu ta finkatu dira betirako. Psikologiaren terminologian "fijatu" egin dira, itsatsi, finkatu. Ez dute ia bere kontura pentsatu behar, ez gehiago pentsatzeak dakarkian arriskua korritu beharrik. Postura honek, ordea, ezin lezake fruiturik eman, dena dagoeneko —aurretik— bai ba dakite.

Ba diteke postura honen deskripzioa karrikatura izatea, bainan ez da honela, eguneroko errealdade bat da gure artean; ba dira honelakoak eta batez ere, beren segurantzta izugarriagatik deitzen dute atenzioa; ta ba dira segurantzta bila ibiliz horietan finkatzen direnak. Hauekin elkar-hizketa zaila ta nekoso da ta ez dut uste, sistema itxi batean bizi direnez gero, Euskalerria-ren problemak soluzionatzeko benetako ahalmenik ba dutenik.

Bigarrengoz, *marxistak bigarren epean* direnak jarriko ditugu. Hauek lehendabizi euskal esenzialistak dira, euskal izaeraren esentzian sinesten dute. Horregatik, lehendabizi euskal esentzi hori jartzen dute oinarri ta sustrai bezala ta, hortan finkaturik,

hasten dira gero marxista bezala pentsatzen. Marxismoa hauen-
tzat erantsitako zerbait da, eraskin bat. Hauen marxismoa beste
ideia ta sentipen batzuek kondizionatuta dago. Serioski mintzatzen
dira marxista bezala, baina beren benetako motibazioa, sustraia
ta fundamentua beste zerbaitetan, euskal izaeraren ideia batean
dago. Bi sustrai horiekin, euskaltasuna ta marxismoa, bat egingo
balute, ez legoke zer esanik; bainan ez da honela gertatzen. Bata
bestearen ondoan dago, bata bestearen gainean, baina biak ez
dute batasuna osatzen, bakoitzak bere izate ta izaera berezia dute.
Egia esateko, ordea, eta nere ustean, bi errealidade horietatik le-
hendabizikoa —euskaltasuna— gelditzen da garaile, bigarrena
bere menpekotzat harturik.

Ta honela iristen gera marxismoarekiko hirugarren postura
batera. Postura hau lehengoaren berdina dela esan daiteke, lehen-
goa bera, baina beste modu batera planteatua, beste modu batera
esana. Hauek *sasi-marxistak* dira. Esan dugunez, euskal belaur
gaztea bere radikaltasun eta rebeldi hortan laister iritxi zen eus-
kaltzaletasunak aurrelari ta progresista izan behar zuelaren ondo-
rriora. Orduan ba dira bere buruari galdegin diotenak, zer aurrela-
riago marxismoa baino? Beraz, pentsatzen dute hauek, euskal-
tzale on eta zintzo bezala aurrelari ta progresista izan behar dugu-
nez gero, marxistak izan gaitezten. Hori baino aurrelariago ta ezker-
tiarrago izaterik ez bai dago. Ta marxismoen artean ezkertiarre-
na onartzeko ta jarraitzeko joera dute hauek. Joera hontako ba-
tzuk maoistak, txino-zaleak, egingo dira. Baina ez uste benetako
marxistak izatera iritxiko direnik inoiz, ez sobietikozale eta ez
txino-zale. Ta hori arrazoï sakon bategatik, marxismoa justifi-
kazio bezala hartu nahi dutelako. Hitzetik ortzera ibiliko dituzte
Marx, Lenin eta Mao-ren esanak. Ez gera horregatik harrituko
beren asmoetara ta ideetara egokiegi datozten esanak aurkituko
dituztela ikusterakoan. Hori pentsalari handien ideak sakabana-
tuak eta bakanduak, bere osotasunean hartu beharrean, hartzen

diren guztietan gertatzen den gauza da. Katoliko ta kristauen artean ebanjelioarekin eta Aita Santuen enziklikaekin zer gertatzen den pentsatu besterik ez dugu. Erabat diferente ta kontrako diren ideak ateratzen dituzte bertatik. Marx-ekin ere beste honenbeste gertatzen da, bere esanak sakabanatuak eta bakanduak hartuz gero, komeni zaigun guztia esan lezaiokegu. Hori da hauek egiten dutena. Ez dira inola ere marxistak, ortodoxoak edo rebi-sionistak; beste zerbait dira, euskaltzale esenzialista amorratuak, hitz batean esateko. Beren ezkertiar, erabat ezkertiar esanak, itxura bat besterik ez dira, azalezko zerbait besterik ez. Poujasdis-tak Marx aitatuaz gehiago dirudite beste ezer baino.

Laugarren posturan *marxismoarekiko irekiak* direnak jarriko ditugu, nere iritzian jatorrenak direnak. Hauek Marx berpentsatu egiten dute gure zirkunstantzi konkretuetan. Ez dute bat batean eta besterik gabe Marx-ek esandakoa onartzen, lehendabizi pentsatu egiten dute, ta gero, beharrik baldin badago, pentsatu hori zabaldu ta osatu. Ez dira batere dogmatikoak, itxiak, edozertara irekiak daude, dinamikoak dira. Honekin hauetaz esan diteken gehiena esana dagoela uste dut, gehiena ez bada ere bortitzena behintzat.

KATOLIKOAK ETA...

Lanaren une hontara iristerakoan, neronek jokuan sartu beharra dut, eta gai hauetan sartzea katoliko euskaldun gazte barentzat izan ditekean gauzarik zailenetakoa da. Izan ere, oraindik euskal laiko katolikoak ez gera haurtzarotik atera.

Bildur diot gai honi, egia esateko. Nere asteroko artikuluetan ez dut behinere aitatzen enzikliken esanik, Jainkoaren izanik eta Eleizaren iritzirik. Gutxienean saiatzen naiz hori gerta ez dadin. Asko mintzatzen da gure artean triunfalismoatzaz, kondenatuaz

jakina, baina gure kondizionamentu soziologikoak jeneralean kondentzen duguna egunero bizitzera bultzatzen gaitu. Batetik edozein postura hartu ta jokatzeko, edozein gauza egiteko, kultura edo politikan, katoliko izenari jarriz gero, txartel hori hartuz gero, segurantz handiagoarekin eta erraztasun handiagoarekin jokatzenda gure gaurko gizartean. Horregatik, askotan ikusi dugunez, edozein gauzetan katoliko zintzoa dela bat demostratu nahi izan ohi da zerbait egiten hasteko. Hori batetik; eta bestetik, gure artean ba dirudi batzuetan laisterketa dagoela ea nor den katolikoena demostratzeko. Denek darabilzkite Aita Santuen esanak. Eleizaren dotrina, bakoitzak berea defenditzeko ta indartzeko. Hitzetik ortzera erabili ta ezer gutxi bete. Gainera honekin, honela hitzetik ortzera esan hoiek erabiliaz, pentsatu beharrik ez dago, dena esana bait dago, obediencia izatea nahikoa da, egiaren bila dabilenak duen tansion ez da gehiago azaltzen delako horietan. Beren makurtasuna ta obediencia alferkeria ta ezjakintasuna da. Ez dute pentsatu beharrik ez dute arriskatu nahi, seguruan, geldian daude. Ez da arritzekoa izango zirkunstantzi hauetan laikoak ahulak azaltzea beste zenbait politikari ta kulturadunen artean. Ta hori katolikoan eta baita ere euskaltzaleen artean, "ghetto" espiritua zabaldua ta indartua dagoela aitatu gabe, hortaz geroago mintzatuko bait gera.

Besterik gabe ta ezer gehiago esan baino lehenago, hau esan dezagun: gaur egunean euskal laiko gazteak laikotasun biolentu ta gogor baten beharra duela, bere autonomia defenditu behar duela, bere fedearen ostentaziorik egin gabe eguneroko burrukan parte osoa hartu behar duela.

Dudarik ez dago kulturadun gizon bat ezin daitekeala egon Marx eta Marx-en dotrina ezagutu gabe. Euskal katolikoan artean, ordea, gutxi, oso gutxi dira hortan daudenak. Gehienak Marx eta marxismoa besteen ahotik ezagutzen dute, iturrira joan gabe, bere benetako problematika estudiatu gabe, bere azterketan

sakondu gabe. Ezin daiteke esan katoliko batek materialismo dialektikoa hartu lezakenik. Espiritualismo faltsu batetik materialismoa gutxitan hartu ezin baldin bada ere, trazendentzian sinesten dugunok ezin dezakegu onartu materialismoak bere baitan duen inmanentzi hutsa, bertakotasun soila.

Zenbaitetan marxismoa kristautasunaren kontzientzi txarra dela dirudi. Zenbaitetan ez dira ikusten kristau aurreratuak, marxismoarekin obsesionatuak daudenak, hauek baino aurreratuagoak nola izan; hau nola gainezkatu, superatu, hauen ordezeko "aurreratu" bat aurkitu. Horregatik ez zaizkit atsegin Teilhard de Chardin eta neurri estuagoan Mounier. Ba dirudi Teilhard de Chardin-ekin batzuek hau diotela: "Ikusten duzute?, guk ere ba dugu pentsalari modernu bat, zientifikoa ta Marx bera baino aurreratuagoa, jakintzari buruz ezkertiarra. Egon gindezke trankil, guk ere ba dugu, zuek, marxistak bezain pentsalari sakon eta azkarra. Ez dugu zuen beharrik progresistak izateko".

Egia esateko, hori dena egia izan daiteke, baina ez dut uste egiaren maitale den batentzat abiadura ona denik. Apaltasun gehiago behar dela uste dut, maltzurkeri ta okerbide gehiegi azaltzen dituela marxismoaren sustitutoaren eta ordezekoaren bila ibiltze honek. Ez dut esan nahi, hau onartu behar denik, baina bai hauengana konplejurik gabe ta apaltasunarekin joan behar dela. J. Mª Gonzalez Ruiz-ek dion bezala: "Recientemente, en un diálogo con algunos amigos marxistas a la sombra acogedora de la Roma del Concilio, intentaba definir y rechazar la postura antimarxista de muchos católicos. Por antimarxismo entiendo la postura de aquellos que afirman que en la ideología marxista y en los que la profesan no existe la menor partícula de valores positivos; o que, si existen, hay que inventar otra ideología y reclutar otras huestes que incorporen a su programa y a su acción esos mínimos valores "apresados" por los marxistas. En el primer caso, se trata de una posición claramente maniquea, total-

mente opuesta al optimismo creacional del cristianismo. En el segundo caso, se trata del problema de la "inflación de la gracia, o sea, creer que la gracia —y el ministerio de la gracia, la Iglesia— tiene que producir de cuajo su propia intendencia, creando de la nada todos los valores humanos, haciendo con ello la competencia absoluta a todas las demás instituciones y grupos humanos" (1).

Uste dut, gure alarde guztiak aparte utzita, ez dugula oraindik "ghetto" espiritu hori gainberatu.

Arriskua arrisku hutsगतik ez dela maitatu behar, argi da goen gauza da. Katolikoak bere fedearantzat jokabideetan segurantzak behar dituela ere argi dago. Baina fede hori une bakoi-tzean eraberritu behar dela, izateratu behar dela ere, argi dago. Horregatik, askotan bide jakinetatik atera nahi dugunok, ezin-egon ugari batean bizi nahi dugunok, arrotz bezala egiten gera katolikoaren artean eta ez zaigu hori hain erraz barkatzen.

* * *

Baina sozialismoatzaz asko mintzatzen denez gero, eta katoliko ta euskaltzaleen artean ere bai, ezin utziko dugu aztertu gabe.

SOZIALISMOA ZER DA?

Sozialismoa topikoa bihurtu da, kristautasuna bezala. Izenpe horren barruan era guztietako abiadurak sartzen dira. Hainbeste

(1) "El Cristianismo no es un humanismo", J. M^o González Ruiz, Ediciones Península, Madrid, 1966. Interesgarria iruditzen zait liburu hau, eta orain aitatzen dudanez gero, berari buru zerbait esatea. Derrigorrean irakurri beharrekoa dela uste dut. Liburuaren egileak Kontzilioaren XIII eskema delakoaren egituraren parte handia izan zuen eta, nere iritzian, gaur eguneko teologiari onenetako bat da. Kristautasunarekin mila mistifikazio egin ohi izan dira; mundutasunari dagokionez, beraz, kristautasunaren errealidadeak berpentsatu behar dira. Hori da liburu hontan egiten dena.

dira, gainera, bestaldetik sozialismoaren erak, bakoitzak berari komeni zaiona har lezake. Hortik eskubi muturreko jendeak ere askotan bere buruari sozialista izena jartzea. Gainera, sozialdemokrata nazio-artekoak, komunzki sozialista izenarekin ezagutzen direnak, duen programak ez dut uste inori buruauste handirik sortuko dionik. Gizonaren dintasuna, gizarteko justizia, klaseen berdintasuna, pakea etab., nork ez ditu onartzen?

Hitzak oraindik sentidu bat baldin badute, ta jeneralidadeetatik ihes egin nahi badugu, sozialismo hitzari ta ideitari zehaztasun handiago bat eman behar diogu.

“Ex cathedra” moduan ezin dezaket esan hau da benetako sozialismoa ta gainontzeko guztiak ez dira egiazkoak, faltsoak baizik. Baina hori posible ez bada ere, puntu batzuek jarri daitezkeala uste dut sozialismoaren abiadura duela batek onartzeko. Gutxienean puntu hoiak onartzen ez badira ta bere hoiak barruan jokatzen ez bada, sozialismoa sentidu gabeko itz batean bihurtzen da, demagogirako erabiltzen den zerbaitean, eskuindar politika baterako ezkertiar soinekoan.

Ta, luzatu gabe, mamira jo dezagun. Puntu bakoitza banaka aztertu dezagun.

Klaseak ba dira

Metaphisika alde batera utzita, kondizionamentu soziologikoan erabili ditzagun gure pentsakizunak. A zer nolako poza hartuko luteken batzuek, klaseak desegin direla sinesterazi ahal balezate! Ez da klaseak klasegatik maite izategatik, baizik eta sozialismoa dela-ta eztabaidaren muina hontan dagoelako.

Soziologiari buruz gure gaurko gizarteetan klaseen banaketa, dibisioa, ba dela ikusten da. Klaseen arteko dibisio hori orain ehun urte bezalakoa ez dela, esan beharrik ez dago. Politika burrukan errealidade hau, theorian gutxienez, denak gainezkatu nahi dute.

Baina batzuek, errealidadea honela dela aitortuaz, behar diren ondorenak ateratzen dituzte. Besteek, ordea, ta hauek gehienetan gutxien interesak defenditzen dituzte, klaseak ozidenteko Herri aurreratuetan ezereztu direla sinestarazi nahi digute. Izan ere, klaseak ez balira gizartea ez legoke aldatu beharrik, lehengoan jarraitzekotan legoke, ta honela bakoitzak bere lekua gorde behar du.

Gauzak besterik dira, ordea. Klaseak gizarte kapitalista (edo neo-kapitalista) guztietan zutik jarraitzen dute. Ta klaseen arteko diferentzia ez dago batzuek asko irabaztean eta besteek oso gutxi, batzuek —gutxienek— produzioaren ondasunak bere menpean dituztelako ta besteak —gehienak— hortatik urruti gertatzen direlako. Politikan ezin daiteke jokatu kondizionamentu soziologiko hau ahaztuta. Gainera, errealidade hori ez da berez aldatuko; gutxiago produzioko ondasunak menperatuta dauzkatena. Sozialista den batek hemendik asi behar du: Gaurko gure gizartean klaseak ba dira, klaseen arteko diferentzia produzioko ondasunei dagokionez egiten da ta situazio hori ez da berez konponduko, gutxiago goikoak.

Klaseak burrukan daude

Baliteke burruka hitzak odol usaia adieraztea zenbaitetan, baina burruka esaterakoan ez da gorrotoa ta odola adierazi nahi. Askotan honela izan da, baina ez da hori berezkoa. Kapitalistek (edo neokapitalistek) beren izaera langileari bere lanaren zati bat estutzeagatik osatzen dute. Beren izaerari bizi ahal erazitzekotan hori egin beharrean aurkitzen dira. Langileak, berriz, benetan beren giza izaera osatzeko ordena (edo desordena) desegin beharrean aurkitzen dira. Amor eman behar lukenak, kapitalistak, ematen ez duenez gero, ez da borondate hutsez auzia konpontzen, ta burruka sortzen da. Langileei beren eskubideak ez zaizkie

emango, ezagutuko, hartu egin beharko dituzte; ta hartzen utziko ez zainez gero...

Burruka hau derrigorrezkoa den edo ez, historiaren motorra den edo ez, beste eztabaida bat da. Gaurko politika ekintza konkretuan sozialista batek errealidade hori ezin dezake ahaz: klaseak burrukan daudela, ta langileek ezin dezaketela gizarte berria jaso burruka hori gabe.

Gizarte berriak langileengandik etorri behar du

Gizarte kapitalistetan inor gutxi dira gizarte berri bat jaso behar dela ukatzen dutenak, baina nork dute interesa hori gerta dadin? Langileek bakarrik. Besteak zertarako aldatu behar dute gizarte?

Klase batasuna derrigorrezkoa da

Behar bada beste era batera esan behar litzake puntu hau: planteamentu politikoak egiterakoan sozialista batek ezin dezake jokatu klasearen batasunetik kanpo.

Klasearen batasunari burua mistizismo faltsu bat izan dela besterik gabe etorriko zela. Matematikalariek darabilkiten esanarekin, ordea, sozialismorako klasearen —langile klasearena noski— batasuna beharrezkoa dela, baina ez nahikoa. Desestalinizatze ondorenean sortu da Herri bakoitzak sozialismorako bere bide egokia aurkitu behar duela esatea. Ta ondoren jatorra da hori. Geroztikan ikusi dugu, gainera, sozialista izeneko estadiak elkarrekin asarre asarrean ibiliak direla Europa-n; edo, hobeto esateko, estadi sozialista bakoitzak bere politikan nazioaren interesak nazio-arteko langile klasearenak baino gorago jarri dituela. Hori sobietiko ta txinosen arteko eztabaidak aitatu gabe. Herri

bakoitzak sozialismorako bere bide egokia izatea derrigorrezkoa da, baina naziotasuna klasearen batasunetik kanpo pentsatzea sozialista joera batean inola ere onartu ezin daitekeena da. Ez da honekin errealidade batzuek, eginbehar batzuek besteak baino garrantzi handiagorik ez dutenik, hoiak denak politika arazoetan klasearen batasunetik kanpo aztertzea ta erabiltzea berebiziko arrisku handi bat da.

Sozialista politika batean ezin daitezke nazioa ta gainontze-koak lehendabizi jar; ta gero sozialismoari dei egiteak hori defenditzeko, sentidurik ez du. Klasearen batasunaren barruan egin behar dira planteamentu horiek.

Produzioko ondasunen herriaren jabetasuna

Benetan kapitalista sistima ezereztu nahi baldin bada, produzioko ondasunen jabetasuna eraberritu behar dela dudarik ez dago. Adieratzaile, planifikazioaren lekuan derrigorrezko berri bat jarri behar dela ta irabaziak ekonomi sistimaren motorra izaten ezin lezakeala jarraitu, dudarik ez. Hori egi bihurtu dadin produzioko ondasunen jabetasuna herriarengana, hots, langile klasearengana bihurtu behar duela sozialista sistima batean, ukatzerik ez. Honen modalidadeak, ordea, erabat diferenteak izan daitezke, kojestioa edo estaduaren jabetasuna etab.

Kapitalismotik sozialismora pasatzea bakean egin daitekean edo ez, parlamentuaren bidez edo bestela, etab., taktikari dagozkion eginkizunak dira. Ez dira orain eztabaidatzekoak.

BUKAERA

Nere ustean, bukaeran, lantxo honen bukaeran jakina, iritxi

gera gaiaren muinera. Puntu bakoitzak eta aitatu ez diren beste bortitz batzuek, azterketa sakon bat behar lukete. Bakar bakarrik, sozialismo hitza barra barra dabilenez gero jendea zertaz mintzaten den konturatu dadin puntu inportante batzuek aitatu ditut.

Katoliko batentzat, batez ere, interesgarriak dira ta mila ezinegon, tensio ta desagokitasunen iturri. Kapitalaren eta lanaren arteko desberdintasuna konpontzerakoan mistizismora jotzen delako. Borondate ona derrigorrezkoa da, baina soziologiaren legeak eta kondizionamentua ezin daitezke baztertu, ezta gutxiago ere.

Ta ara nondik beste baterako nahiko gaia uzten dudan.